

УДК 616.21—089:378.147

С. К. Боєнко, І. О. Талалаєнко, Д. С. Боєнко,
П. В. Нечипоренко

Нові технології викладання хірургічних навичок в оториноларингології

Для того щоб підвищити рівень практичного оволодіння хірургічними втручаннями, що вимагають високої лікарської кваліфікації, на кафедрі хвороб вуха, горла і носа факультету інтернатури та післядипломної освіти Донецького національного медичного університету ім. М. Горького організовано тематичні триденні мікроцикли «Ендоназальні ендоскопічні втручання» та «Мастоїдотомія і радикальна операція на вусі, мастоїдопластика».

Ключові слова: оториноларингологія, викладання, мікроцикл, відеоендориноскопія, операції.

Система сучасної медичної освіти перебуває в процесі постійного удосконалення, починаючи з професійної орієнтації, продовжуючи навчанням у вищому медичному закладі і закінчуючи післядипломним підготуванням лікаря-фахівця [1, 2]. Навчання основ спеціальності відбувається на базовій кафедрі [3] й орієнтоване на відповідні кваліфікаційні вимоги до лікаря-фахівця, що їх затвердило Міністерство охорони здоров'я.

Негативні тенденції, що спостерігають останнім часом в системі охорони здоров'я (погіршення умов викладання хірургічних дисциплін, зниження ліжкового фонду базових клінік, погіршення матеріально-технічного забезпечення, неможливість придбати дороге сучасне лікувально-діагностичне обладнання, зміна структури хірургічної патології в бік тяжких та ускладнених форм захворювань), зміни самої соціальної структури суспільства й статусу України як молодої незалежної держави в Європі диктують потребу активно шукати шляхів поліпшення підготовки фахівців. Адже саме в тих галузях медицини, які мають назву «вузьких» хірургічних спеціальностей за останніх 20 років відбулися значні прогресивні зміни, які без перебільшення можна назвати революційними.

Чи є обсяг знань, одержаних із хірургічних дисциплін за такий короткий час навчання у вищому медичному навчальному закладі, достатнім, щоб закласти відповідний теоретичний і практичний базис для удосконалення у «вузькій» хірургічній спеціальності та формування висококваліфікованого спеціаліста? Аналізуючи стан викладання нашої дисципліни, треба відзначити, що разом зі скасуванням екзамену з отоларингології навчальна програма на медичному факультеті змінилася в бік скорочення практичних занять (40 год практичних занять з отоларингології), що обме-

жує можливості глибокого викладання предмета. Такі ж тенденції спостерігають і на інших кафедрах хірургічного профілю. У зв'язку з приєднанням України до Болонського процесу за 2 роки навчання на кафедрах хвороб вуха, горла і носа на додипломному рівні здійснюватимуть за кредитно-модульною системою, але чи поліпшиться реально при цьому практичний аспект викладання предмета?

Що стосується інтернатури, то двох років абсолютного недостатньо для того, щоб всебічно опанувати таку глибоку й складну дисципліну, якою є отоларингологія, і молодий спеціаліст може засвоїти лише її основні положення та зорієнтуватися в основних питаннях практичної роботи лікаря-отоларинголога на амбулаторному прийомі та в ЛОР-стаціонарі під керівництвом завідувача ЛОР-служби або відділення.

Метою клінічної ординатури з отоларингології є високоякісна підготовка лікаря-фахівця на кафедрі в обмежений строк, який тепер не перевищує 2 років, для роботи в системі практичної охорони здоров'я нашої країни [2]. Після її закінчення ЛОР-спеціалісти потрапляють у дуже вимогливі умови праці й мають підтвердити одержаний диплом на високому теоретичному та практичному рівнях, іноді взяти на себе керівництво районним (міським) ЛОР-відділенням чи ЛОР-службою.

Відповідно до системи медичного навчання в Україні кожний лікар-отоларинголог зобов'язаний не рідше одного разу в п'ять років підвищувати кваліфікацію зі спеціальності. Це передатестаційне удосконалення. Крім того, є тематичне удосконалення — навчання на тематичних циклах: «ЛОР-онкологія», «Пластична хірургія ЛОР-органів» та «Вибранні питання оториноларингології».

Якщо теоретичний аспект викладання отоларингології в Україні і на додипломному, і на післядипломному етапах, без сумніву, перебуває на достатньому рівні, завдяки високому професіоналізму працівників кафедри, то практичний аспект іноді потерпає від зазначених об'єктивних труднощів. Особливо це стосується опанування ендоназальних ендоскопічних втручань та набуття оперативних навичок у разі гострої та хронічної патології вуха. Але ж рино- й отохірургія на сучасному етапі розвитку спеціальності — чи не найважливіші її розділи, теоретичний та практичний фундамент. Тому потреба удосконалювати практичний аспект викладання на всіх етапах медичної освіти є об'єктивною.

Ми вбачаємо розв'язання цієї проблеми у введенні в навчальний процес нових прогресивних технологій практичного викладання хірургічних навичок. За кілька останніх років нагромаджено певний досвід у поліпшенні практичного готування інтернів, клінічних ординаторів та курсантів, який, на нашу думку, може бути корисним і для інших кафедр хірургічного профілю, наприклад очних хвороб, анестезіології та реанімації, хірургічної стоматології, дитячої хірургії.

Згідно з програмно-цільовими принципами організації навчання в Донецькому національному медичному університеті, усі компоненти системи викладання мають забезпечувати досягнення кінцевої мети, тобто оволодіння хірургічними втручаннями, які вимагають високої лікарської кваліфікації [1, 3, 4]. Для цього на кафедрі хвороб вуха, горла і носа факультету післядипломної освіти створено відповідні умови й організовано два триденних тематичних мікроцикли викладання для інтернів, клінічних ординаторів та курсантів.

Кожен мікроцикл містить теоретичну та практичну частини. Теоретична представлена мультимедійними лекціями, які супроводжують демонстрацією навчальних відеофільмів, а практична — відпрацюванням цих хірургічних втручань під контролем та керівництвом викладача спочатку на віртуальному тренажері, а потім на трупних назальних та скроневи блоках.

Тематичний мікроцикл «Ендоназальні ендоскопічні втручання» впроваджено на кафедрі для оптимізації оволодіння ендоназальними синусотоміями (резекцією гачкуватого відростка, передньою та тотальною етмоидектомією, сфеноїдотомією, пансинусотомією), а також хірургічними втручаннями на нижніх носових раковинах (підслизовою вазотомією та коагуляцією їхніх задніх кінців), які відповідають сучасним принципам рино-

хірургії. Викладають ці досить складні питання на базі Донецького дорожнього ринологічного центру, для цього є потрібне матеріальне та методичне забезпечення у вигляді комп'ютерної програми, що дає змогу здійснювати хірургічну навігацію на віртуальному тренажері, а також комплектів ринохірургічного інструментарію та риноендоскопічного хірургічного обладнання з обов'язковою відеореєстрацією хірургічних втручань на відеоплівку, останнім часом — і на лазерний диск. Застосування відеореєстрації на лазерні диски допомогло створити конче потрібну для викладання базу навчальних відеофільмів, які з успіхом використовують у педагогічному процесі, демонструють під час лекцій з ендоназальної ринохірургії.

Тематичний мікроцикл «Мастоїдотомія і радикальна операція на вусі, мастоїдопластика» складається з лекцій, під час яких висвітлюють теоретичні й анатомічні аспекти цих операцій, демонстраційної частини — перегляду відеофільмів із записом цих втручань і коментарем викладача, роботи на віртуальному хірургічному тренажері, а також практичної частини. Практичну частину готує й контролює викладач, вона передбачає обов'язкове самостійне практичне відпрацювання техніки операції на трупному скроневому блоці з використанням традиційного набору інструментів та операційного мікроскопа. Слід зазначити, що під час відпрацювання техніки трепанації соскоподібного відростка в інтернів, клінічних ординаторів і курсантів виникають деякі труднощі, пов'язані з органолептичною відмінністю трупних скроневи кісток і скроневої кістки живої людини, з несхожістю анатомічної будови соскоподібних відростків, із браком практичних навичок роботи з операційним мікроскопом, що вони з успіхом долають під керівництвом викладача. Крім того, ці труднощі посилює нестача сучасної адаптованої вітчизняної медичної літератури з цього питання. Утім, їх не порівняти з тими складнощами, які очікують на молодого хірурга, що свого часу не відпрацював техніку трепанації на трупних кістках і мусить надати невідкладну хірургічну допомогу хворому.

На наш погляд, упровадження нових технологій практичного викладання хірургічних втручань у вигляді тематичних мікроциклів, які містять теоретичну, відеодемонстраційну частини і практичне відпрацювання техніки операції під керівництвом викладача, більш ніж виправдане і дає змогу значно поліпшити якість практичного аспекту викладання отоларингології на післядипломному рівні.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2007

Цитована література

1. *Управление качеством подготовки специалистов: программно-целевой подход* : (на примере высшего и послевузов. мед. образования) / В. Н. Казаков [и др.] ; Донецкий мед. ун-т . — М. — Донецк, 2003. — 216 с.
2. *Методологія і реалізація системи управління якістю медичної освіти* / В. М. Казаков, О. М. Талалаєнко, М. Г. Гаріна, М. С. Каменецький, Л. Є. Оборнєв, М. Б. Первак ; Донец. держ. мед. ун-т ім. М. Горького. — Донецьк, 2001. — 213 с.
3. *Формирование целей обучения и создание системы их достижения и контроля в соответствии с государственными стандартами непрерывного образования* : на примере высшего и послевузовского мед. образования / Донецкий мед. ун-т ; сост. В. Н. Казаков. — М. — Донецк, 2006. — 141 с.
4. *Государственные стандарты высшего образования и аттестация качества подготовки выпускников* : на примере высшего медицинского образования / В. Н. Казаков [и др.]. — М. — Донецк, 2004. — 150 с.

С. К. Боенко, И. А. Талалаенко, Д. С. Боенко, П. В. Нечипоренко

Новые технологии преподавания хирургических навыков в оториноларингологии

Практическое освоение современных оториноларингологических операций нередко затруднено из-за объективных трудностей, связанных со сложностью преподавания этих разделов специальности. Для решения этой проблемы на кафедре болезней уха, горла и носа факультета последипломного образования Донецкого национального медицинского университета им. М. Горького организованы тематические трехдневные микроциклы «Эндоназальные эндоскопические вмешательства» и «Мастоидотомия и радикальная операция на ухе, мастоидопластика». Они включают в себя мультимедийные лекции, демонстрацию учебных видеофильмов и практическую отработку операций под руководством преподавателя. Применение новых технологий в учебном процессе позволяет значительно улучшить качество практического аспекта преподавания.

S. K. Boienko, I. O. Talalaienko, D. S. Boienko, P. V. Nechyporenko

New approaches to the teaching of surgical skills in otorhinolaryngology

Practical acquirement of the modern otorhinolaryngologic operations is often hindered due to objective difficulties associated with the complicity of the teaching in these sub-divisions of the health profession. To resolve this issue the EENT Department of the Post-graduate Education Faculty of M. Gorkiy Donetsk State Medical University introduced the three-days thematic micro-cycles «Endonasal endoscopic interventions» and «Mastoidotomy and radical otosurgery, mastoidoplasty». They include multimedia lectures, demonstration of educational video films and practical working-off of operations under the guidance of a teacher. The introduction of the new approaches in the educational process enables the considerable improvement of the quality of the teaching practical aspects.